

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESINIS ĮVAIZDIS

Jurgita Smilgienė, Erika Masiliauskienė
Šiaulių universitetas, Edukologijos katedra

Įvadas

Pedagogo profesija yra viena iš seniausių profesijų. Daugelį metų ji buvo laikoma išskirtine. Tai pažymi ir užsienio mokslininkai (Kennedy, 1987; Cochran-Smith, 2006; Sockett, 2009), akcentuodami pedagogo vertę šiuolaikiniame žinių pasaulyje. Vykstant spartiems socialiniams ir ekonominiams pokyčiams visuomenėje, vis sudėtingesni reikalavimai keliama švietimui, ypač pedagogams, o tai neišvengiamai turėjo įtakos profesijos prioritetų, tradicinių vertybių kaitai. Kitoks ir pedagogo profesijos prestižas, susiformavęs profesinis įvaizdis.

Apie pedagogo profesijos išskirtinumą, formuojamą jo įvaizdį, šio asmens svarbą šiandieninėje visuomenėje liudija mokslininkų bei praktikų darbai. Ši tema analizuojama G. Drūteikienės (2010), O. Mackelo (2010), R. Adamonienės (2003), V. Kavaliauskienės (2001), A. V. Matulionio (2003), A. Giddens (2005), V. Šerno (2009), metodiniuose leidiniuose „Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos“ (1997), pedagogų praktikų E. Pranckūnienės (2003), G. Gedvilienės, R. Laužacko, T. Lileikienės (2008) straipsniuose. Be to, neatsitiktinai šiuo metu galima išgirsti nuomonių, kad ši profesija yra privilegijuota dėl darbo trukmės, užtikrinto atlyginimo ar pailgintų atostogų (Gudonis, Šeipūnaitė, 2008). Esama ir kitokios nuostatos, jog, vis labiau keliant reikalavimus pedagogui, mažiau gerbiama jo profesija (Bilbokatė, Bilbokaitė, 2009), todėl šiose diskusijose neišvengiama ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinio įvaizdžio problema.

Ne paslaptis, jog dėl profesinio įvaizdžio formavimo(si), visų pirma, iš dalies yra atsakingi patys pedagogai, kurie itin dažnai viešai diskutuoja apie smukusį profesijos prestižą, nepakankamai įvertinamą jų darbą. Tačiau per mažai viešai kalbama, kai svarstomos visuomenei aktualios, su švietimu susijusios problemos. Antra – visuomenė neadekvačiai daug dėmesio skiria kitoms gyvenimo sritims, pavyzdžiui, verslui, politikai. Sėkmingas žmogus, atrodo, yra tik tas, kuris kuo dažniau šmėžuoja televizijos ekrane ar ant leidinių viršelių, yra kviečiamas į įvairius priėmimus ir turi daug pinigų. Pedagogas į šias kategorijas, kaip žinia, nepatenka, jo triūsas priskiriamas kasdienio gyvenimo rutinai. Žinoma, aktualizuotina ir tai, jog švietimui apskritai skiriama labai mažai

dėmesio, o jei skiriama – tai nebūtinai jis yra pozityvus. Pedagogų profesinė veikla visada buvo pati sunkiausia ir labai problemiška mūsų švietimo sritis. Nuo ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinės raidos sėkmės priklauso vaikų ugdymo kokybė. Visa tai suponuoja *tyrimo probleminį klausimą* – Kaip ikimokyklinio ugdymo pedagogai vertina savo profesiją bei jos įvaizdį visuomenėje?

Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į profesinį įvaizdį.

Tyrimo metodai: mokslinės ir metodinės literatūros analizė, anketinė apklausa, tyrimo duomenų kokybinė ir kiekybinė analizės.

Tyrimo metodika ir organizavimas. Tyrimo tikslui realizuoti pasirinkta kiekybinio tyrimo priemonė, kuri leidžia atlikti sisteminę skaitmeninės informacijos rinkimą bei atlikti statistinę analizę (Žydzūnaitė, 2006). Pastarajai strategijai realizuoti pasirinktas anketinės apklausos metodas. Remiantis mokslinės ir metodinės literatūros šaltinių analize, tikslui pasiekti sudarytas tyrimo instrumentas – mišraus tipo anketa iš atviro ir pusiau uždaro tipo klausimų. Anketoje išskirti diagnostiniai blokai (profesinį įvaizdį formuojantys išoriniai veiksniai; profesinį įvaizdį formuojantys vidiniai (asmenybiniai) veiksniai; profesinio įvaizdžio ir profesinio tobulinimosi sąsajos), kurie leido identifikuoti ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į profesinį įvaizdį.

Apklausa atlikta 2011 metais gegužės–birželio mėnesiais. Joje dalyvavo 138 pedagogai, dirbantys Jurbarko, Joniškio, Mažeikių, Panevėžio ir Šiaulių miestų ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tyrimo imtis sudaryta taikant tikslinės atrankos metodą.

Tyrimo duomenų analizė. Duomenų kiekybinė analizė atlikta taikant SPSS statistinės analizės ir Microsoft Excel kompiuterines programas. Atviro tipo klausimų duomenims apdoroti, t. y. kategorijoms išskirti ir kategorijų tinklui sukurti, taikytas turinio (content) analizės metodas.

Tyrimo dalyvių sociodemografinė charakteristika. Empiriniame tyrime dalyvavo moterys. Šis faktas patvirtina 2010 m. Statistikos departamento pateiktos ataskaitos išvada, jog Lietuvoje didelis (86,9 %) moterų pedagogių procentas. Pagal išsilavinimą respondentės pasiskirstė taip: 56,5 proc. turi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą; 40,8 proc. – aukš-

tesnįjį ar specialųjį vidurinį; 2,9 proc. – vidurinį išsilavinimą. Pagal amžių tyrimo dalyviai pasiskirstė taip: nuo 18 m. iki 22 m. – 2,9 proc.; nuo 22 m. iki 30 m. – 5,8 proc.; nuo 30 iki 40 m. – 15,2 proc.; nuo 40 iki 50 m. – 46,4 proc.; nuo 50 iki 60 m. – 26,8 proc.; nuo 60 iki 70 m. – 2,9 proc.. Būtina atkreipti dėmesį į tai, jog pedagogės, turinčios tik vidurinį išsilavinimą, šiuo metu studijuoja ikimokyklinio ugdymo pedagogikos studijų programose. Taigi, visa tai leidžia teigti, jog tyrime dalyvavusios auklėtojos turi tinkamą profesinį pasirengimą dirbti ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo teoriniai aspektai

Tyrimo problema ir tyrimo tikslas suponuoja tai, kad, atskleidžiant temos teorinius aspektus, svarbu aktualizuoti pedagogo profesijos ir jos įvaizdžio sampratos apibrėžtis. Todėl esminis dėmesys skiriamas minėtos sampratos moksliniam pagrindimui.

Pedagogo profesijos ir jos įvaizdžio samprata. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (2000) sąvoka *profesija* aiškinama taip: „tai specialaus pasirengimo reikalaujantis užsiėmimas, verslas“ (p. 623). V. Rajecko (2004) teigimu, „*profesija* – tai veikla, kuri atliekama pagal specialybę ir skirta kurti materialinėms bei dvasinėms vertybėms“ (p. 324). R. Laužackas (2005), aiškindamas profesijos sąvoką, pabrėžia, jog „*profesija* – tai atitinkamomis žiniomis, gebėjimais (mokėjimais ir įgūdžiais) pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas“ (p. 34). A. V. Matulionio (2003) teigimu, *profesijos* (lot. *professio* – išreiškimas, išpažinimas) sąvoka yra labai svarbi ir, apibūdinant profesiją, turima galvoje, jog žmonės jungiasi į profesijas, kad galėtų atlikti vienodą ar panašų darbą. Išskiriamos tokios pagrindinės profesijos charakteristikos: 1) specializacija ir atsiribojimas nuo kitų užsiėmimų darbo pasidalijime, 2) sąlygiškai ilgas užduoties atlikimo laikas, 3) pajamų šaltinis. Profesija taip pat apibūdinama kaip specializuota ir institucionalizuota veikla, į kurią įeina visuma ar sistema darbų, kurie individo atliekami palyginti ilgą laiką, remiantis specialiais gabumais, ir užtikrina pragyvenimo pajamas.

Kiekvieną dieną įvairiausių profesijų žmonės patys formuoja ir palaiko savo įvaizdį. Ne išimtis ir pedagogo profesijos žmonės. *Pedagogo įvaizdis turėtų būti nepriekaištingas, nes jis kiekvieną dieną bendrauja su vaikais, suaugusiais, ir pastarasis įvaizdis turėtų būti pavyzdinis įvaizdžio tipas.*

Lietuvių kalbos žodyne (2005, p. 365) terminas „įvaizdis“, reiškia „įsivaizduojamą, vaizdu įkūnytą dalyką, vaizdinį“. G. Drūteikienė (2007) įvaizdį

apibūdina kaip standartų simbolį. Kita vertus, G. Drūteikienės (2007) teigimu, kai kurie mokslininkai analizuoja įvaizdį visuomenės sąmonės manipuliacijos kontekste. Tuo tarpu R. Lekavičienė, Z. Vasiliauskaitė, D. Antinienė ir kt. (2010) nurodo, jog įvaizdis – tai žmogaus suvokimo rezultatas, vaizdinys suvokiančioje psichikoje, todėl dar kitais žodžiais galima apibrėžti, kaip įsitikinimus apie suvokiamą asmenį ir jausmus jo atžvilgiu. Todėl dažnai sąvoka *įvaizdis* aiškinama kaip suvokimas, įsivaizdavimas apie asmenį, produktą ar organizaciją, kuri yra tikslingai formuojama (Matkevičienė, 2005).

Anot R. Matkevičienės (2005), kalbėdami apie įvaizdį, dažnai turime omenyje žmonių išpuodžius, kurie susidaro priklausomai nuo jų įgytų žinių, patyrimo, nuostatų. Todėl mokslininkai per pastaruosius dešimtmečius, siekdami atskleisti įvaizdžio esmę, pateikia daug terminų, apibrėžčių: „įvaizdis – daugelio žmonių požiūris į ką nors; įvaizdis – tai pagrindinė laimėjimo ar pralaimėjimo versle ir visuomeniniame gyvenime priežastis; įvaizdis – tai specifinis suvokiamo objekto atvaizdas, kai suvokimo apimtis sąmoningai susiaurinama ir pabrėžiamos tik tam tikros objekto pusės; įvaizdis – vidinės ir išorinės organizacijos auditorijų nuomonių bei pažiūrų visuma“ (Matkevičienė, 2005, p. 22).

Įvaizdis egzistuoja nepriklausomai nuo to, ar to norima, ar ne. Šiuo požiūriu įvaizdis, kaip teigia M. Čeikauskienė (1997), yra *nepavaldus*, jo buvimo kontroliuoti neįmanoma. Jeigu yra objektas, kaip pedagogas, jis turi savo įvaizdį. Kontroliuoti galima tik tai, koks tas įvaizdis galėtų būti, t. y. įvaizdis gali būti sąmoningai kuriamas. Įvaizdis nėra kieno nors vieną kartą suformuotas ir nekintantis. Jis yra *dinamiškas*, jo atributai persitvarko, keičiasi priklausomai nuo pokyčių pačiame pedagoge arba žmonių grupės sąmonėje. Pasak R. Gudausko (2003), įvaizdis priklauso nuo objekto arba žmonių grupės sąmonės pokyčių ir persitvarko pagal tuos pokyčius. Bet kokios išvados apie galimą įvaizdį yra sąlyginės, nevienareikšmės ir rizikingos. Patikimiausia kalbėti apie įvaizdį, kurį turi dauguma žmonių.

Apibendrinant galima teigti, jog sąvokos *pedagogo profesija* ir *įvaizdis* mokslinėje literatūroje vartojamos įvairiomis prasmėmis. Todėl šiame straipsnyje laikysimės pozicijos, jog: įvaizdis tai – kaip daugelio požiūris į vieną objektą – pedagogą, pedagogas – tai ugdytojas, o profesija – tai užsiėmimas, kuris reikalauja specialaus pasirengimo.

Empirinių duomenų apie ikimokyklinio ugdymo pedagogo įvaizdžio fenomeną nėra daug: I. Leliūgienė (2003) tyrė socialinio pedagogo profesinį įvaizdį bei jo elgseną, G. Kvieskienė (2003) nagrinėjo socialinių pedagogų kompetenciją, jų darbo sunkumus ir problemas, I. Bilbokaitė ir R. Bilbokaitė

(2009) analizavo pedagogo įvaizdį žiniasklaidoje. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinio įvaizdžio tyrimai galėtų padėti analizuoti šios profesijos atstovų situaciją bei leisti pastebėti klaidas, dėl kurių šios profesijos atstovų įvaizdis menkinimas.

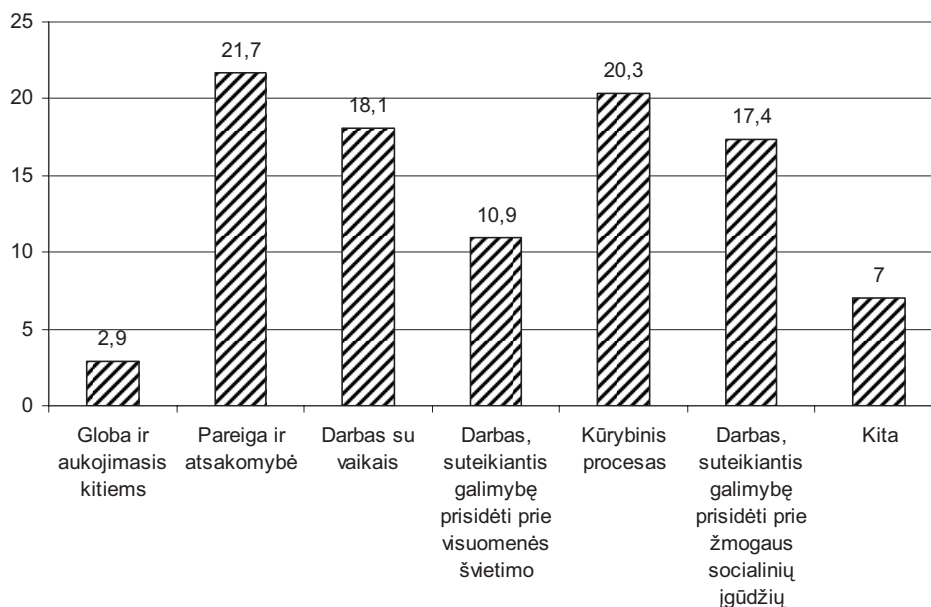
Empirinio tyrimo rezultatai ir jų interpretacija

Susikurti teigiamą įvaizdį labai svarbu. Anot G. Myers (2007), vienas iš įvaizdžio pateikimo būdų yra prisistatymas – tai mūsų pageidaujamo įvaizdžio pateikimas kitiems ir patiems sau. Anot M. Čeikauskienės (1997), norėdamas tikslingai formuoti savo įvaizdį, pedagogas turi nuspręsti, kokio įvaizdžio jis pats pageidauja. Pagal tai įvaizdį galima grupuoti į atitinkamus tipus:

- *universalų* (toks pedagogo įvaizdis turi tikti tiek visuomenei, tiek kolektyvui, kuriame dirba pedagogas),

- *neutralų* (tai toks įvaizdis, kuris atitinka tiesą),
- *palankų* (kai pedagogas atitinka visus visuomenės reikalavimus),
- *nepalankų* (jis atsiranda tuomet, kai pedagogas nepateisina visuomenės keliamų reikalavimų).

Auklėtojo užduotis – prižiūrėti ikimokyklinio amžiaus vaikus tam skirtoje institucijoje, užtikrinti jų saugumą, ugdyti jų asmenybę, pomėgius bei įgūdžius. Akivaizdu, jog kiekvienas pedagogas turėtų siekti, kad jo įvaizdis būtų idealus, t. y. visuomenei keltų tik teigiamas emocijas. Turint tikslą nustatyti ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į savo atstovaujama profesiją, anketoje prašyta užbaigti sakinį: „Darželio auklėtojo(s) darbas – tai: ...“. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog beveik ketvirtadaliui pedagogų (21,7 proc.) darželio auklėtojo darbas – tai pareiga ir atsakomybė (1 pav.).

1 pav. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinės veiklos esmės suvokimas (Pedagogų požiūris, N = 138)

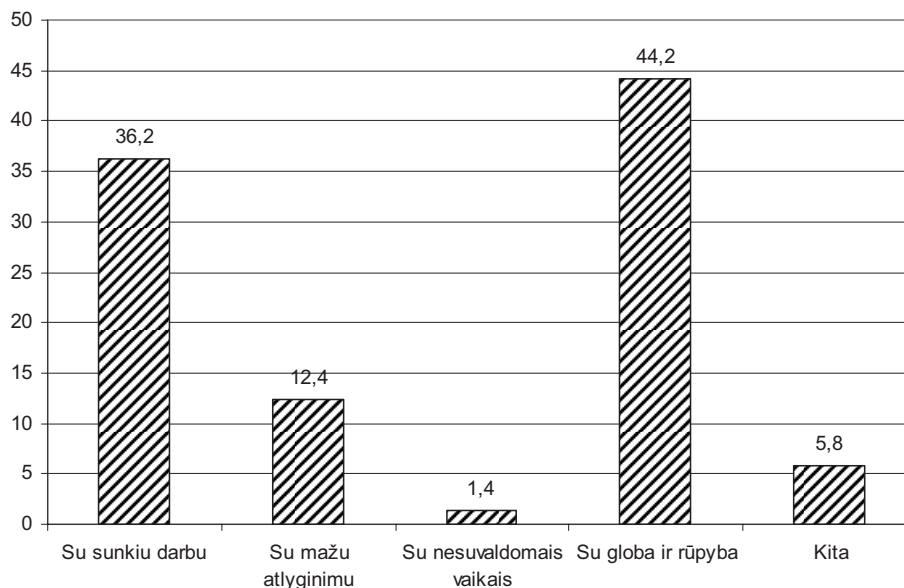
Mažesnė dalis respondentų (20,3 proc.) savo profesinės veiklos esmę sieja su kūrybiniu procesu. Trečia grupė pedagogų savo darbą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje charakterizuoja kaip galimybę prisidėti prie žmogaus socialinių įgūdžių formavimo (17,4 proc.) arba tiesiog darbą su vaikais (18,1 proc.). Atsižvelgiant į minėtus tyrimo rezultatus, galima teigti, jog auklėtojo profesijoje svarbią vietą užima įgytos kompetencijos (socialinių įgūdžių formavimo bei kūrybiško ugdymo proceso organizavimo), dalykinis pasirengimas (visuomenės švietimas, darbas su vaikais) bei pedagogo asmeninės savybės (globa, aukojimasis, pareigingumas, atsakomybė).

Tiriamieji, pasirinkę atsakymo variantą „Kita“, teigė, jog auklėtojo darbas – tai „ir bendravimas,

ir pareiga, bei atsakomybė, kūrybinis procesas <...>“ arba „pagalba vaikui, vedant jį ne tik į žinių pasaulį, bet ir jo gebėjimų ugdymas bei tobulinimas“, „sunkus, atsakingas, kūrybingas darbas su vaikais“. Be to, respondentai išreiškė ir kitą labai svarbią pedagogo profesinės veiklos ir įvaizdžio prielaidą, t. y. „mokymasis, mokymasis ir dar kartą mokymasis“. Visa tai rodo, kad šiandieninė ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų veikla yra plati, įvairiapusė, todėl pamažu sukuriama savita ir nauja veiklos aplinka, kurioje ypač reikšmingas paties pedagogo sistemingas ir nuolatinis mokymasis (Čiužas, 2007). Todėl šios profesijos vertinimas priklauso ne tik nuo profesinių kompetencijų (pedagoginių žinių, gebėjimų, asmenybės savybių), bet ir nuo profesinio kryptingumo.

Anot R. Čiužo (2007) pedagoginį darbą atliekančiam asmeniui būtina turėti teigiamą nuostatą į savo pareigas, nes tai veikia darbo motyvaciją, ugdymo kokybę bei siektinus rezultatus. Tačiau tyrimas

atskleidė, jog daugumai ikimokyklinio ugdymo pedagogų ši profesija asocijuojasi su sunkiu darbu (36,2 proc.) bei mažu atlyginimu (12,4 proc.) (4 pav.).

2 pav. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesijos specifiškumą identifikuojantys požymiai (Pedagogų požiūris; N = 138)

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog pedagogai ypatingą dėmesį skiria mažam atlygiui: „grafa su mažais atlygimais yra teisinga ir į ją turėtų būti atsižvelgta“. Tokiu būdu galima daryti prielaidą, jog šiandien ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai nesijaučia tinkamai įvertinti. Tokias išvadas dar 2002 m. buvo padariusi R. Kontautienė, teigdama, jog pedagogams kelia nemažą rūpestį neadekvatus atlygis už darbą. Taigi, kaip ir bet kurios kitos profesijos atstovams, taip ir darželių auklėtojoms tinkamas atlygis už sunkų darbą yra labai svarbus profesinis motyvas, nes tik motyvuotas ir jaučiantis pasitenkinimą savo profesija pedagogas gali formuoti teigiamą įvaizdį apie save ir savo kolegas.

Kiti tyrimo rezultatai atskleidė, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogo veikla siejama su globa ir rūpyba (44 proc.). Toks veiklą identifikuojantis požymis asocijuojasi su „mamos ar močiutės pavadinimu“, ypač tuomet, kai jų nėra šalia. Be to, didesnei daliai šios profesijos atstovų šis darbas žadina teigiamus jausmus. Šį faktą patvirtina ir atsakymai į variantą „Kita“. Tokių atsakymų turinio analizė leidžia teigti, kad pedagogams jų profesija visų pirma siejasi su pašaukimu, meile vaikams. Pastaruosius identifikuoja kaip atstovaujančius įdomiausią amžiaus tarpsnį ir pan. („su pašaukimu, meile vaikams“; „įdomiausio amžiaus vaikais“; „noru padėti vaikams „pražysti“; „su vaikais, ugdymu“ bei „su nuolatiniu tobulėjimu“). V. Kavaliauskienės (2007) teigimu, pedagogų, turinčių pedagoginio pašaukimo

bruožų, teigiamų emocijų šaltiniai yra „gilesni“, „platesni“ ir prasmingesni profesiniu požiūriu. Jie labiau patenkinti savo darbu. Tai skatina savarankiškumą ir stiprina profesinę motyvaciją bei formuoja teigiamą profesinį įvaizdį.

Visuomenė dažnai tiek viešai, tiek individualiai aptarinėja įvairiausias profesijas, jų atstovus. Kadangi pedagogai ugdo visuomenę nuo pat mažų dienų, todėl žmonės neabejingi šiai profesijai. Įvairios socialinės grupės pastebi tiek teigiamus, pedagogo profesijai įtakos turinčius, tiek ir neigiamus aspektus. Ne atsitiktinai šiandien visuomenė kelia naujus, aukštesnius reikalavimus ne tik ikimokyklinio ugdymo kokybei, asmeninėms auklėtojo savybėms, bet ir jo profesinėms kompetencijoms. Tačiau svarbu pabrėžti ir tai, jog profesinio įvaizdžio formavimas bei vertinimas tiesiogiai priklauso ir nuo visuomenėje nusistovėjusių stereotipų. Kita vertus, ir patys ikimokyklinio ugdymo pedagogai, apibūdindami savo profesiją, nėra vieningi. Dėl to svarbu atkreipti dėmesį į pagarbą savo darbui.

Pagarbą savo profesijai, o kartu ir požiūrį į šią profesiją formuoja daugelis veiksnių: vykdoma švietimo bei ikimokyklinio ugdymo institucijos politika, edukacinio proceso organizavimas, vaikų ypatumai (amžius, lytis, intelektualinis išsivystymas, gabumai, savivertė ir kt.), asmeninės pedagogo savybės ir jo santykis su auklėtiniais, jų tėvais bei kolegomis, materialinė bazė, tėvų lūkesčiai ir paties pedagogo požiūris į šią profesiją. Ypač svarbu atkreipti dėme-

sį į šiuos tyrimo rezultatus – net ketvirtadalis (23,2 proc.) apklaustųjų minėtą profesiją vertina kaip nedėkingą. Šiuos tyrimo rezultatus papildė ir atlikta atviro tipo klausimų kokybinė analizė. Šiame kontekste ikimokyklinio ugdymo pedagogai įvardijo ir tokios nuostatos priežastis: „visuomenė neišmano šios profesijos specifikos“, todėl „nėra jokios pagarbos“, nes dažnai sakoma, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogu „tampa tik nieko daugiau gyvenime nesugebantys pasiekti, primityvūs žmonės (tiksliau moterys)“, „nes tai mažų vaikų institucija“. Tokiu būdu iš esmės konstatuojamas faktas, jog su mažais vaikais gali dirbti bet kas. Pastarajai kategorijai priskirta 11 teiginių.

Kita vertus, pedagogai mano, jog profesijos prestižą ir savigarbą menkina mažas atlyginimas („nes mažas atlyginimas už labai sunkų darbą“; „sulaikiu pašaipų, kad dirbu sunkų, bet mažai apmoka-

mą darbą“ (Iš viso 6 teiginiai)). Be to, tiriamosios konstatavo ir kitą faktą – dirbti auklėtoju nėra garbinga dar ir dėl to, jog ši profesija yra „prilyginama aptarnaujančiam personalui“, „nes tėvai labai stebisi auklėtojos universitetiniu išsilavinimu (tikriausiai galvoja, kad auklėtojomis dirba namų šeimininkės)“. Tėvų manymu, „... čia auklių darbas, tik tiek, kad jas prižiūri valstybė“ (Iš viso 3 teiginiai). Akcentuodamos pačios valstybės vykdomą švietimo politiką, respondentės įvardijo ir tai, jog „vyriausybė, Švietimo ministerija taip pat neskiria darželiams reikiamo dėmesio“.

Kiti empirinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog didžioji dalis (76,8 proc.) ikimokyklinio ugdymo specialistų įsitikinę, kad dirbti darželyje auklėtoja yra garbinga. Šis kontekstas apibūdinamas 6 kategorijomis (1 lentelė).

1 lentelė. *Auklėtojo profesijos vertinimas (Pedagogų nuomonė; N = 138)*

Kategorija (Teiginių skaičius)	Subkategorija (Teiginių skaičius)	Kategoriją / subkategoriją iliustruojančių teiginių pavyzdžiai (Kalba netaisyta)
Garbinga ir reikalinga profesija (26)	<i>Garbinga (21)</i>	„Nes ši profesija yra garbinga, kaip ir visos kitos“; „Nes myliu vaikus, man tai labai garbinga“; „Nes „kloju“ pagrindą vaiko tobulėjimui“
	<i>Reikalinga (5)</i>	„Nes malonu, kai esi reikalingas, kai tave myli vaikai ir gerbia tėvai“; „Nes teiki tokias paslaugas, kurios labai reikalingos tėvams, auginančioms vaikams“; „Padėdi parengti vaiką mokyklai“
Esu ugdytoja (20)	-	„Nes tai vaiko ugdymas gyvenimui, pagrindų suteikimas bręstančiam žmogui“; „Nes darželio auklėtojas yra pedagogas, o pedagogas turi didelės reikšmės žmogaus (vaiko) nuostatų, vertybių formavimui bei visapusiškam ugdymui“; „Nes ugdome atsakingus, nuoširdžius, kūrybingus žmones, tai pirma institucija ugdanti vaiką“
Sunki ir atsakinga profesija (22)	<i>Atsakingas darbas (16)</i>	„Nes tai yra atsakinga profesija, būtina mažųjų auklėjimui“; „Nes šis darbas reikalauja atsakomybės ugdant, auklėjant jaunąją kartą“; „Nes šis darbas reikalauja atsakomybės ugdant, auklėjant jaunąją kartą“
	<i>Sunku darbas (6)</i>	„Nes sunkus ir atsakingas darbas, reikalaujantis kantrybės“; „Nes dažnas mūsų visuomenės narys susiduria su mūsų profesijos atstovais, todėl suvokia mūsų darbą“; „Nors darbas sunkus, kitokios profesijos sau neišvaizduoju“
Ateities visuomenės rengimas (34)	-	„Nes vaikai – mūsų ateitis, todėl didele dalimi prisidedame prie ateities kūrimo“; „Nes tai yra galimybė prisidėti prie visuomenės švietimo ir vaiko ugdymo“; „Nes ugdome atsakingus, nuoširdžius, kūrybingus žmones, tai pirma institucija ugdant vaiką“
Meilė savo profesijai (19)	-	„Nes maža dalimi prisidedu prie gėrio ugdymo vaikuose“; „Nes man patinka dirbti su vaikais nes aš dirbu iš pašaukimo“; „Mano darbas teikia tam džiaugsmo ir t. t.“

1 lentelės turinys liudija, jog ikimokyklinio ugdymo institucijų pedagogams šis darbas atrodo garbingas dėl suvokimo, jog jie yra atsakingi už ateities kartos, „ateities visuomenės“ (34 teiginiai) rengimą. Be to, pedagogams itin svarbu ir tai, jog tokia profesija yra reikalinga, reikalauja atsakomybės bei meilės savo darbui. Taigi, galima formuluoti prielaidą, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogės savo profesiniu pasirinkimu yra patenkinti ir didžiuojasi dirbdami pedagoginį darbą.

Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma (61,6 proc.) ikimokyklinio ugdymo pedagogų įsitikinusių, jog visuomenė jų profesiją vertina teigiamai; šiek tiek daugiau nei trečdalis (38,4 proc.) mano, jog visuomenė nuvertina šią profesiją. Minėtus tyrimo rezultatus papildė ir atlikta atviro tipo klausimų turinio (content) analizė, kuri atskleidė, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesija visuomenėje apibūdinama dviem kategorijomis: „Teigiamas vertinimas“ ir „Neigiamas vertinimas“.

Labiausiai išreikštas pirmosios kategorijos turinys, kuris taip pat liudija ir tai, jog teigiamas auklėtojo veiklos, jo profesijos vertinimas labiausiai susijęs su

pedagogo patikima ir atsakinga veikla (41 teiginys) (2 lentelė).

2 lentelė. *Pedagogo profesijos vertinimas visuomenėje (Pedagogų nuomonė; N = 138)*

Kategorija (Teiginių sk.)	Subkategorija (Teiginių sk.)	Kategorija/subkategorija iliustruojančių teiginių pavyzdžiai (Kalba netaisyta)
Teigiamas vertinimas (98)	<i>Dėl patikimos ir atsakingos veiklos (41)</i>	„Nes dauguma visuomenės supranta, kad tai sunkus ir atsakingas darbas“; „Nes dirba atsakingai, žmonės kūrybingi“; „Nes supranta, kokia šio darbo atsakomybė“
	<i>Dėl visapusiško vaikų ugdymo (27)</i>	„Nes dauguma tėvų nori, kad vaikas ugdytųsi nuo ankstaus amžiaus“; „Nes ugdoma jaunoji karta“; „Nes ši profesija reikalinga vaikui tobulėti“
	<i>Dėl tėvų įvertinimo (14)</i>	„Nes dauguma tėvų ir kitų žmonių vertina šią profesiją ir gerbia“; „Nes tėvai dėkingi už priežiūrą ir ugdymą“; „Nes tėvai įvertina auklėtojų darbą ir vaikų pasiekimus“
	<i>Dėl vaikų rengimo mokyklai (8)</i>	„Nes vaikai įgyja žinių, išreiškia save, bendrauja“; „Nes vaikas rengiamas mokyklai“; „Nes tai vaikų ruošimas mokyklai“
	<i>Dėl tinkamo dalykinio pasirengimo (8)</i>	„Nes dirba kūrybingi, kompetentingi žmonės“; „Nes turime gerų dalykinių žinių“; „Nes pedagogo klausia įvairių patarimų“
Neigiamas vertinimas (61)	<i>Dėl auklėtojo darbo bendro nuvertinimo (38)</i>	„Nes pamiršta, nuvertina profesiją“; „Nes dažnai visuomenė neturi supratimo, koks tai sunkus darbas“; „Nes trūksta pagarbos, išmanymo, supratimo“
	<i>Dėl tėvų nuostatos į auklėtojo darbą (12)</i>	„Nes galvoja, kad už vaikų ugdymą pirmiausia atsako pedagogas“; „Nes ieško progų išreikšti neigiamas emocijas“; „Nes tėvai dažnai nesuvokia sunkaus pedagogo darbo“
	<i>Dėl atsakomybės ir mažo atlygio (11)</i>	„Nes maži atlyginimai, didelė atsakomybė, dideli reikalavimai“; „Nes labai mažas atlyginimas“; „Nes maži atlyginimai, didelė atsakomybė, dideli reikalavimai“

Pozityvų pedagogo profesinį įvaizdį formuoja ir kiti jo veiklos aspektai. Subkategorijos „Dėl visapusiško vaikų ugdymo“ (27 teiginiai) ir „Dėl tėvų įvertinimo“ (14 teiginių) turinys leidžia teigti, jog, pedagogų nuomone, siekiant teigiamo požiūrio visuomenėje į jų darbą, būtinas tėvų palankus vertinimas bei visuminis pasitenkinimas gaunamomis paslaugomis ugdymo institucijoje. Be to, tyrimo dalyvių nuomone, svarbus yra ir vaikų rengimas mokyklai (8 teiginiai) bei tinkamas auklėtojų dalykinis pasirengimas (8 teiginiai).

Kategorijos „Neigiamas vertinimas“ (61 teiginys) turinys aktualizuoja tai, jog esminė negatyvaus pedagogo įvaizdžio visuomenėje priežastis yra bendras visuomenės auklėtojo darbo nuvertinimas. Šiame kontekste pedagogai labiausiai atkreipia dėmesį į tai, jog nesistengiama suvokti jų darbo svarbos, neįvertinamas organizuojamo ugdymo proceso reikšmingumas. Be to, manoma, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogo darbas yra nesudėtingas ir „darželyje gali dirbti bet koks žmogus, neturintis specialaus išsilavinimo“.

Ypatingos svarbos negatyviam pedagogo veiklos vertinimui visuomenėje turi ir tėvų nuostatos į auklėtojo darbą bei atsakomybės ir atlygio už darbą disproporcija. Šiame kontekste subkategorijos „Dėl nuostatos į auklėtojo darbą“ (12 teiginių) turinys atskleidžia esminę tėvų požiūrio problemą – nepakan-

kamas šeimos dėmesys vaikų ugdymui bei atsakomybės už šį procesą vengimas, t. y. visa atsakomybė deleguojama pedagogui. Kita vertus, subkategorija „Dėl atsakomybės ir mažo atlygio“ (11 teiginių) identifikuoja ir kitą problemą – ikimokyklinio ugdymo pedagogo darbo krūvis, jam deleguota atsakomybė yra neadekvati atlygiui, kurį jis gauna.

Išvados

1. Ikimokyklinio ugdymo pedagogams svarbios įgytos kompetencijos (socialinių įgūdžių formavimo bei kūrybiško ugdymo proceso organizavimo), dalykinis pasirengimas (visuomenės švietimas, darbas su vaikais) bei pedagogo asmeninės savybės (globa, aukojimasis, pareiškimas, atsakomybė). Profesinių kompetencijų kontekste pedagogo įvaizdis siejamas ir su jo pedagogo sistemingu ir nuolatinu mokymusi („mokymasis, mokymasis ir dar kartą mokymasis“). Todėl šios profesijos vertinimas priklauso ne tik nuo profesinių kompetencijų (pedagoginių žinių, gebėjimų, asmenybės savybių), bet ir nuo bendrojo profesinio kryptingumo.
2. Tinkamas atlygis už sunkų darbą yra labai svarbus profesinis motyvas, nes tik motyvuotas ir jaučiantis pasitenkinimą savo profesija pedagogas gali ne tik kokybiškai dirbti, bet ir formuoti teigiamą įvaizdį apie save ir savo kolegas. Tyri-

mas atskleidė, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogams jų profesija asocijuojasi su sunkiu darbu bei mažu atlyginimu, todėl akivaizdu, jog šandien darželiuose dirbantys pedagogai nesijaučia tinkamai įvertinti. Beveik pusė ikimokyklinio ugdymo specialistų šią profesiją identifikuojantis požymis yra globa ir rūpyba (44 proc.), kuris asocijuojasi su „mamos ar močiutės pavadavimu“.

3. Pedagogo profesiją *dalis auklėtojų* įvardija kaip nedėkingą, nes pedagogai iš visuomenės nepatiria pagarbos jų darbui. Be to, jiems tenka girdėti nuomonių, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogu „tampa tik nieko daugiau gyvenime nesugebantys pasiekti, primityvūs žmonės“. Kita ikimokyklinio ugdymo *specialistų dalis mano*, jog dirbti darželio auklėtoju garbinga, nes tai sunkus ir atsakingas ugdytojo darbas, kurio tikslas padėti tėvams, augintiems mažamečiams vaikus. Be to, auklėtojų veikla daro įtaką visuomenės švietimui ir prisideda prie ateities kūrimo. Šie minimi veiksniai yra pagrindiniai, keliantys profesijos prestižą.
4. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų nuomone, iš esmės jų profesinis įvaizdis visuomenėje vertinamas pozityviai. Teigiamas auklėtojo veiklos, jo profesijos vertinimas labiausiai susijęs su pedagogo patikima ir atsakinga veikla, visapusiškai ugdant vaikus; tėvų įvertinimu; vaikų rengimu mokyklai bei tinkamu auklėtojų dalykiniu pasirėngimu. Tyrimas atskleidė ir tai, jog pedagogai suvokia ir identifikuoja galimo neigiamo jų veiklos bei profesinio įvaizdžio vertinimo priežastis, t. y. auklėtojo darbo bendras nuvertinimas visuomenėje bei tėvų neigiamas požiūris į pedagogo darbą. Be to, aktualizuojama ir kita pastarojo vertinimo priežastis – darbo krūvio, deleguotos atsakomybės ir atlygio neadekvatumas.

Literatūra

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščionas B. ir kt., 2003, *Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika*. Utena: Utenos Indra.
2. Bilbokaitė R., Bilbokaitė I., 2009, Pedagogų įvaizdis žiniasklaidoje: faktai be simbolių. *Socialiniai mokslai: Edukologija*. Nr. 11. P. 91–96.
3. Cochran-Smith M., 2006, Thirty Editorials Later: Signing Off as Editor. *Journal of Teacher Education*. Vol. 57. P. 95–105.
4. Čeikauskienė M., 1997, *Reklama ir firmos įvaizdis*. Vilnius.
5. Čiužas R., 2007, Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*. Nr. 13 (84). P. 64–70.
6. *Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas [elektroninis išteklius]: [prasmė, įvadas, metodiniai patarimai, 2003. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas*

7. Drūteikienė G., Mackelo O., 2010, *Dėstytojo įvaizdis ir jo įtaka studijų kokybei suvokti*. <http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Informacijos_mokslai/52/68-83.pdf>.
8. Drūteikienė G., 2007, *Organizacijos įvaizdžio valdymas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
9. Gedvilienė G., Laužackas R., Lileikienė T. ir kt., 2008, *Ko reikia šiuolaikinam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys. Mokomoji knyga mokytojams*. Vilnius: Lodvila.
10. Giddens A., 2005, *Sociologija*. Kaunas.
11. Gudonis V., Šeipūnaitė E., 2008, Pedagogų mokyklos baimė. *Pedagogika: mokslo darbai*. Nr. 92. P. 13–23.
12. Kavaliauskienė V., 2001, *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
13. Kavaliauskienė V., 2007, *Pažintis su profesija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
14. Kennedy Mary M., 1987, Inexact Sciences: Professional Education and the Development of Expertise. *Review of Research in Education*. No. 14. P. 133–167.
15. Kontautienė R., 2002, Pedagogų pasitenkinimo darbu motyvuojančių ir higienos veiksnių raiška. *Tiltai: humanitariniai ir socialiniai mokslai*. Nr. 1. P. 23–27.
16. Kvėskienė G., 2003, *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
17. Laužackas R., 2005, *Profesinio rengimo terminų žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
18. Lekavičienė R., Vasiliauskaitė Z., Antinienė D. ir kt., 2010, *Bendarvimo psichologija šiuolaikiškai*. Vilnius: Alma littera.
19. Leliūgienė I., 2003, *Socialinė pedagogika*. Kaunas: KTU.
20. Matulionis A. V., 2003, *Sociologija*. Vilnius: Homo Liber.
21. Matkevičienė R., 2005, *Ryšiai su visuomene*. Serija: Į pagalbą mokyklai. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
22. Myers D. G., 2007, *Socialinė psichologija*. Kaunas: Arx Baltica.
24. Pranckūnienė E., 2003: *Apie mokytojo įvaizdį visuomenėje: ar jis atitinka tiesą?*. [žiūrėta: 2011-07-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-12-18-egle-pranckuniene-apie-mokytojo-ivaizdi-visuomeneje-ar-jis-atitinka-tiesa/4861>>.
25. Rajeckas V., 2004, *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Parama.
26. Statistikos departamento ataskaita, 2010. <<http://www.stat.gov.lt/pages/view/?=1301>>.
27. Sockett, Hugh, 2009, Dispositions as Virtues: The Complexity of the Construc. *Journal of Teacher Education*. No. 60.
28. Šernas V., 2009, *Funkcinė pedagogika. Rengimo(si) karjerai metodologiniai tyrimai. Analitinių straipsnių monografija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. P. 29–303.
29. Žydžiūnaitė V., 2006, *Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos. Pedagogų profesinės raidos centras*. UAB CIKLONAS, Vilnius.

PROFESSIONAL IMAGE OF PRE-SCHOOL PEDAGOGUES

Jurgita Smilgienė, Erika Masiliauskienė

Summary

Rapid economic and political changes and social events inevitably influenced the change in priorities and traditional values. Professional image of a pre-school teacher has changed as well. On the one hand, a pedagogue's image is formed by society and therefore the pedagogues themselves are partly responsible for their image. On the other hand, education in general receives very little attention. And if it receives, this is not necessarily a positive attention. Pre-school pedagogues' attitudes towards their profession determine their professional image in society.

The subject of research is professional image of pre-school education pedagogues.

The aim of the research is to reveal the attitude of preschool education pedagogues towards their professional image.

The methods of the research are content analysis of scholarly and methodological literature, questionnaire survey, qualitative and quantitative analysis of research data, descriptive method.

The scope and basis of the research: 138 pre-school education pedagogues from Šiauliai, Mažeikiai, Joniškis, Jurbarkas and Panevėžys towns participated. For realization of the aim quantitative and qualitative research paradigms were applied.

The results of the empirical research have revealed that pre-school education pedagogues themselves are responsible for their professional image. The positive image of pedagogues is significantly determined by a pedagogue's dedication to job, responsibility, love for children, competences gained, and personal qualities. The negative image stems from low pay for a hard work.

Keywords: pre-school teacher, professional image, teacher's opinion.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESINIS ĮVAIZDIS

Jurgita Smilgienė, Erika Masiliauskienė

Santrauka

Spartūs ekonominiai, politiniai, socialiniai įvykiai neišvengiamai turėjo įtakos ir prioritetų, tradicinių vertybių kaitai. Kitoks ir susiformavęs pedagogo profesinis įvaizdis. Viena vertus, pedagogo profesinis įvaizdis formuojamas visuomenės, už kurį iš dalies atsakingi ir patys pedagogai. Kitas dalykas – švietimui apskritai skiriama labai mažai dėmesio, o jei skiriama – tai nebūtinai jis yra pozityvus. Nuo paties ikimokyklinio ugdymo pedagogo požiūrio į savo profesiją priklauso visuomenėje vyraujantis stereotipas apie darželio auklėtojo profesijos prestižą.

Tyrimo tikslas – ištirti ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į profesinį įvaizdį. **Taikyti metodai:** mokslinės ir metodinės literatūros turinio (content) analizė, anketinė apklausa, tyrimo duomenų kokybinė ir kiekybinė analizės / kontent duomenų analizė, aprašomasis metodas. Apklausoje dalyvavo 138 pedagogai, dirbantys Jurbarko, Joniškio, Mažeikių, Panevėžio ir Šiaulių miestų ikimokyklinėse įstaigose. Tyrimo tikslui realizuoti pasirinkta kiekybinio ir kokybinio tyrimo paradigmos. Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, jog pedagogo profesinį įvaizdį lemia paties pedagogo nuostatos. Reikšmingos įtakos pozityviam įvaizdžiui kurti turi pedagogo pašaukimas, atsakomybė, meilė vaikams, įgytos kompetencijos bei asmeninės pedagogo savybės. Neigiamą nuostatą formuoja mažas atlygis už sunkų darbą.

Prasminiai žodžiai: ikimokyklinio ugdymo pedagogas, profesinis įvaizdis, pedagogo nuostatos.

Įteikta 2011-09-23